

- позитивної динаміки зміни результатів діяльності НЗ;
- роботи структурних підрозділів.

Результати інспектування ЗНЗ дають можливість визначити рівень освіченості випускників, відповідність рівня та змісту їх підготовки особистим потребам і запитам, суспільним вимогам.

IV. Висновки

Проблема системи контролю на рівні району, її взаємозв'язок із внутрішньошкільним контролем на всіх етапах розвитку освіти була актуальною. Важливим аспектом вирішення цієї проблеми на даному етапі є її технологізація. Це вимагає оновлених підходів до забезпечення контрольної-аналітико-діагностичної діяльності керівника ЗНЗ.

Найдоцільніше технологію забезпечення системи контролю на рівні району й конкретного ЗНЗ подати як складний процес, що включає в себе три основних етапи: попередній, основний, заключний.

Зіставлення результатів внутрішнього та зовнішнього оцінювання буде мати позитивний ефект за умов зосередження на суттє-

вих сторонах функціонування освітньої системи регіону, району, ЗНЗ й орієнтації контролю на різні аспекти навчально-виховного процесу.

У подальшому дослідження мають бути розширені та поглиблені в напрямі визначення взаємозв'язку інших рівнів системи контролю, зокрема державного та районного. Важливим аспектом вирішення проблеми державного управління в системі освіти є державна атестація навчального закладу.

Література

1. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія / Г.В. Єльнікова. – К. : ДАККО, 1999. – 303 с.
2. Онишків З.М. Основи школознавства : навч. посіб. для студ. пед. вузів. / З.М. Онишків. – 3-е вид., доп. і перевір. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 176 с.
3. Рабченко Т. Технологізація управлінської діяльності в сучасному навчальному закладі / Т. Рабченко // Управління освітою. – 2007. – № 3. – С. 20–24.

УДК 338.124:330.341.1

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ: ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА

Світлична Ю.О.

начальник відділу розвитку підприємництва та ринкових відносин
Головного управління економіки Харківської обласної державної адміністрації

Annotation

In the current article the components dynamics of the potential of competitive ability of region's economy is analyzed by the example of Kharkov region. Development of foreign trade activities, industrial production, innovative sphere, small and average business is investigated. Major factors and directions of increase of competitiveness of national economy are defined. The administrative model relative to regional economies withdrawal from crisis condition is suggested.

Анотація

У статті проаналізовано динаміку складових потенціалу конкурентоспроможності економіки регіону на прикладі Харківської області. Досліджено розвиток зовнішньоекономічної діяльності, промислового виробництва, інноваційної сфери, малого та середнього бізнесу. Визначено основні чинники та напрями підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Запропоновано управлінську модель щодо виведення регіональних економік з кризового стану.

Ключові слова

Конкурентоспроможність, інновації, зовнішньоекономічна діяльність, промисловість.

I. Вступ

На сьогодні надзвичайно важливим питанням стає підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів з огляду на негативний вплив світової фінансової кризи на вітчизняну економіку, а саме важливо приділити увагу інноваційній складовій промислового виробництва на регіональному рівні.

Саме тому актуальним питанням стає спрямування зусиль державної підтримки на забезпечення стабілізації роботи підприємств реального сектора економіки, насамперед, тих галузей, які зазнали найбільшого впливу світової економічної кризи.

У вітчизняній науковій літературі підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, зокрема, досліджували Ю. Гончаров, П. Губенко, А. Дегтяр, О. Малиновська Р. Нуреєв, І. Райнін, та інші, але питанню підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів в умовах кризових явищ з

урахуванням саме інноваційної складової в науковій літературі не приділяється значної уваги.

II. Постановка завдання

- проаналізувати динаміку складових потенціалу конкурентоспроможності економіки регіону;
- дослідити розвиток зовнішньоекономічної діяльності, промислового виробництва, інноваційної сфери, малого та середнього бізнесу.

III. Результати

Активне економічне зростання останніх років докризової епохи перетворило Харківську область на одного з потужних економічних регіональних лідерів завдяки експортному потенціалу та розвитку інвестування, насамперед іноземного. На користь інвестиційної привабливості регіону свідчить той факт, що обсяги введеного капіталу у вигляді прямих іноземних інвестицій в економіку інших країн світу становили суму, в 10 разів меншу, ніж залучені та запозичені кошти.

За 2008 р. розширилась економічна присутність підприємств Харківщини до 115 країн світу, а експорт товарів становив більше ніж 1,5 млрд дол. США, що на 35,7% перевищило рівень 2007 р. Експорт до країн Європейського Союзу збільшився на 19,5%, Азії – у 2,3 рази, США – у 2 рази.

Основними ринками збуту товарів залишаються країни СНД (79,4%), Європи (10%) та Азії (8,6%). Слід відзначити, що експорт до країн СНД за рік збільшився на третину, до інших країн світу – майже наполовину [5; 6].

Найбільші обсяги експортних поставок здійснювались до Російської Федерації – 52%, Білорусі – 6,3%, Казахстану – 6,3%, Грузії – 4,2%, Молдови – 3,5%, Азербайджану – 2,9%. Основними товарами, які експортувались за межі України, були котли, машини, апарати та механічні пристрої (20,9% від загальної вартості експорту) та електричні машини й устаткування (13,3%).

Експорт послуг майже не змінився й становив 234,3 млн дол. США. Більше ніж половина також припадає на країни СНД (128,0 млн дол.), але він зменшився на чверть порівняно з попереднім роком.

Найбільш вагомими країнами-партнерами з експорту послуг були Російська Федерація (37,1%), Казахстан (13,5%), США (8,7%), Німеччина (3,2%), Італія (3,0%) та Австрія (2,8%) [5; 6].

Зростання експортного потенціалу регіону зумовило підвищення її інвестиційної привабливості з боку іноземних інвесторів. На початок 2008 р. прями іноземні інвестиції становили 1,3 млрд дол. США, з яких частка Європейського Союзу – 83%. Протягом 2008 р. в економіку області іноземними інвесторами вкладено ще 523,0 млн дол.

США інвестицій. Основна частка вкладень (87,7%) була здійснена за рахунок інвестицій з країн Європейського Союзу [6].

Іноземні інвестори в Україні орієнтуються переважно на високорентабельні та швидкокоопні сегменти економіки: будівництво, фінансову діяльність, торгівлю, готельний і ресторанный бізнес, операції з нерухомістю тощо. Для Харківської області у 2008 р. найбільш привабливими були такі види економічної діяльності: фінансова – 221,3 млн дол. США; операції з нерухомістю, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 100 млн дол. США.

На 1 січня 2009 р. обсяг прямих іноземних інвестицій наростаючим підсумком становив 1599,4 млн дол. США, або 576,7 дол. США на одну особу населення (на початок 2008 р. – 458,6 дол. США). Темп зростання іноземних інвестицій за 2008 р. – 125,1%, за 2007 р. – 130,0%.

Частка інвестицій до Харківської області в загальнонаціональному обсязі є стабільною і в 2008 р. становила 4,5%, що на 0,2% більше, ніж попереднього року. За обсягами інвестицій Харківську область випереджають лише м. Київ та Дніпропетровська область.

Найбільшими інвесторами економіки області є підприємства Франції (704,7 млн дол., 44,1%), Великої Британії (189,3 млн дол., 11,8%), США (58,2 млн дол., 3,6%), Російської Федерації (35,6 млн дол., 2,2%). Цим чотирьом країнам належить більше ніж 60% усіх прямих іноземних інвестицій в області.

Існуванню такого вагомому зовнішньоекономічного потенціалу, безумовно, сприяє наявність потужного промислового комплексу в регіоні. Харківська область належить до групи лідерів в Україні за обсягами промислового виробництва, зокрема продукція машинобудування та металообробки становить п'яту частину всієї промислової продукції країни. Свого часу Харківщина належала до п'ятірки промислових центрів Радянського Союзу, а її багатогалузевий науково-технологічний комплекс не мав собі рівних в Україні. Саме ця обставина спричинила економічний спад після 1990 р. через розрив зв'язків з країнами СНД, згорання оборонного комплексу тощо [2; 4].

Проте зазначені переваги, що були створені переважно за рахунок сприятливої ринкової інфраструктури, не витримали удару фінансово-економічної кризи й поставили промислові гіганти на межу виживання.

У грудні 2008 р. підприємствами Харківської області вироблено промисловою продукції порівняно з аналогічним періодом 2007 р. на 18,2% менше. Приріст за 2008 р. становив тільки 3,6%, тоді як за 2007 р. – 9,6%.

На початку 2009 р. ситуація в промисловості області оцінювалась як вкрай складна:

обсяги виробництва в січні-лютому 2009 р. становили лише 80% від рівня відповідних місяців 2008 р., за скороченим графіком працювали Харківський електромеханічний завод, "Протон", Харківський верстатобудівний завод, "Південкабель". Зупинилися завод ім. Шевченка та Лозівський ковальсько-механічний завод.

Сьогодні звична характеристика Харкова як центра машинобудування є вже більше потенційною, ніж реалістичною. Причиною занепаду передового в Україні науково-промислового регіону є загальні вади економіки країни та недосконала система державного управління відповідною галуззю.

Зміна управлінських підходів та структурні реформи в Україні за часів незалежності так і не відбулася, про що свідчать застарілі основні фонди, невелика частка наукоємної продукції, за якої і регіон, і країна не можуть вважатися сучасними лідерами. Незважаючи на довготривалий економічний розвиток протягом останніх років, тільки близько 1% приросту ВВП отримано за рахунок нових технологій, на відміну від розвинутих країн, де цей показник сягає понад 60%.

Природно, що національний ВВП на 58% складається з продукції, яка відповідає третьому технологічному укладові, пріоритетом якого є промислове виробництво, зокрема, машинобудування. На 38% вітчизняний ВВП складається з продукції четвертого укладу, пріоритетами якого є розвиток автомобілебудування, синтетичних матеріалів, продуктів органічної хімії, електронної промисловості тощо.

На п'ятий (інформаційні та комунікаційні технології, мікроелектроніка і програмне забезпечення) та шостий (біо- та нанотехнології, фотоніка, оптикоелектроніка, аерокосмічна промисловість, видобуток електроенергії з нетрадиційних джерел) укладу припадає відповідно 4 та 0,1%. Ці галузі зараз розвиваються у провідних країнах особливо швидкими темпами (іноді від 20 до 100% на рік).

Технологічному відставанню сприяють інвестиційні стратегії підприємств, згідно з якими близько 75% капіталовкладень спрямовуються в технології третього укладу, а в шостий іде всього 0,5%. При цьому середній ступінь зносу основних фондів наблизився до 60%. На повне їх відновлення відповідно до сучасних вимог може знадобитися не менше ніж 20 років за умови сталих інвестиційних вкладень.

Інтенсивність розвитку сучасного суспільства значною мірою визначається ефективністю державного управління інноваційними процесами, про що свідчить досвід розвинутих країн світу, які реалізують інноваційну модель розвитку.

Успадкувавши значний науково-технічний потенціал, Харківська область і сьогодні залишається за окремими напрямками серед світових лідерів інтелектуальної еліти у фундаментальних науках (фізика, математика, інформатика, лазерна та криогенна техніка, програмні продукти тощо). В області працює близько 200 наукових установ, зосереджено 15% усіх науково-дослідних інститутів України, п'ята частина конструкторських і проектних організацій та кадрового складу науковців [7].

Проте діюча система державного управління не створює вагомих важелів для позитивних змін інноваційних індикаторів, які за останні роки практично не змінилися. Наприклад, кількість промислових підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, в 2007 р. становила 142 одиниці, в 2006 р. – 143 одиниці. В цей же час спостерігалось зменшення майже на 20% обсягів інноваційних витрат. Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції області у 2007 р. становила 6,2%, що нижче від середньоукраїнського показника (6,7%). Разом з тим слід відзначити, що покращились показники експорту інноваційної продукції: з 183 млн грн у 2006 р. до 289 млн грн у 2007 р. [5,6].

Невеликі обсяги інноваційної активності є наслідком браку ефективної системи управління й державної підтримки сучасних інноваційних інститутів та інструментів [1; 3]. Переважним джерелом фінансування інновацій є власні кошти підприємств (більше ніж 60%).

Незважаючи на поліпшення взаємодії підприємств з регіональним відділенням Державної інноваційної фінансово-кредитної установи, у 2007 р. з 650 млн грн, виділених для фінансування інноваційних проектів під 7% річних з терміном фінансування до 5 років, харківські підприємства нічого не отримали. Не змінилася ця ситуація і в 2008 р.

Основною проблемою діяльності цього органу державного управління є недосконалий порядок надання фінансово-кредитної підтримки підприємствам, а саме підприємствам промислової галузі, які орієнтовані на випуск експортної продукції. Тому, на нашу думку, діяльність Державної інноваційної фінансово-кредитної установи потребує термінового корегування з боку Уряду, як у структурному плані, так і в питаннях удосконалення нормативно-правових засад діяльності.

Ще однією формою державної підтримки інновацій є діяльність технопарків [1]. У Харківському регіоні існує технопарк "Інститут монокристалів", який зараз об'єднує 27 інноваційних проектів. За цими проектами розроблено десятки видів сучасної інноваційної продукції, що відповідає всім вимогам часу й знаходить поширений попит як в

Україні, так і за кордоном. Реалізовано інноваційної продукції за ними майже на 3 млн грн, при цьому 79% – на внутрішньому ринку. Створено понад тисячі робочих місць.

Але, на жаль, зміни в законодавстві України щодо функціонування технопарків, які були ініційовані Урядом останніми роками, дуже ускладнили інноваційну діяльність технологічних парків, що не забезпечило інноваційного прориву технопарку та виконання ними головного завдання – прискорення впровадження у виробництво нових наукоємних технологій та продукції.

Безумовно, зазначені форми державної підтримки інновацій дають деяку користь. Але зі сфери діяльності технологічних парків повністю випадають малі та середні підприємства, особливо ті, які працюють у промисловій сфері, де практично не буває високорентабельних проектів, а обсяг імпорту таких підприємств невеликий. Світовий досвід показує, що саме малі та середні підприємства забезпечують основну частку інноваційних розробок.

Підприємницькі структури регіону ставлять за основну мету розвиток, про що свідчить оновлення та нарощення їх матеріально-технічної бази. У 2008 р. порівняно з 2007 р. обсяг валових капітальних інвестицій збільшився у 1,8 раза (у попередньому періоді – тільки на 31,0%), а кількість підприємств, які їх здійснювали, зросла на 154 одиниці.

Однак, на жаль, представники малого та середнього бізнесу в Україні практично не отримали поліпшення в регуляторній сфері, а однією з головних вад національної економіки є її зарегульованість.

Підприємницька діяльність в Україні ще більшою, ніж у світі, мірою є мистецтвом, ніж наукою та практикою, оскільки успішність її здійснення залежить від безлічі формальних та неформальних умов. Результати дослідження Світового банку "Ведення бізнесу-2009" свідчать про збільшення бар'єрів та погіршення рівня підприємницького клімату України, на відміну від інших країн СНД.

Загальний рейтинг умов ведення бізнесу складено з порівняння позицій кожної країни за десятьма окремими показниками. Ці показники являють собою кількісні оцінки нормативно-правових умов ведення бізнесу для малих і середніх підприємств, які працюють у секторі економіки. Згаданий рейтинг, як і аналогічні дослідження, присвячено, головним чином, аналізу бар'єрних витрат.

Стосуються вони різних етапів життєвого циклу підприємства: його відкриття, отримання дозволів на різні види діяльності, наймання працівників, реєстрації прав власності, отримання кредитів, захисту прав

інвесторів, сплати податків, здійснення міжнародної торгівлі, забезпечення виконання договорів і, нарешті, ліквідації підприємства.

Найбільш проблемною сферою для українських підприємств протягом останніх років залишається одержання різних дозволів для того, щоб почати й розвивати підприємницьку діяльність.

Наприклад, витрати малих підприємств щодо отримання дозволів на будівництво невеликих приміщень зросли майже до 60 тис. дол. США, а час, який витрачається на введення збудованого будівництвом об'єкта, збільшився майже до 500 днів. Порівняно з іншими країнами показник грошових і часових витрат на одержання дозволів залишається в Україні одним з найвищих.

Високий рівень подібних витрат і втрат змушує підприємців шукати шляхи їх зниження. Як правило, це перехід до тіньового сектора економіки, що, відповідно до оцінок фахівців, протягом останніх років становив від 30 до 50% ВВП. З поглибленням економічної кризи в Україні цей показник може тільки збільшуватися.

IV. Висновки

Враховуючи це, Державному комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва основну увагу необхідно приділити спрощенню вимог та процедур при відкритті бізнесу, скороченню переліків видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, та запровадженню для окремих видів діяльності безстрокового терміну дії ліцензії.

Не секрет, що криза серед негативних наслідків має й один позитивний – у людей з'являється можливість розпочати свою справу та створити нові полюси зростання. В ідеалі – мають бути інноваційні полюси.

На завершення, слід відзначити, що фінансово-економічна криза нерівномірно вразила різні країни світу. Україна опинилася в найгіршому стані в Європі, а весь промисловий Схід України має найглибшу рецесію в країні.

Тому Уряду необхідно створити систему управління, яка забезпечить поступовий вихід з економічного занепаду, виходячи з конкурентних переваг і потенціалу кожного окремого регіону, насамперед спираючись на розвиток інноваційно та інвестиційно активних промислових гігантів і малих підприємств.

Науково-технічний потенціал регіонів та інноваційно активні підприємства сьогодні мають стати основним ресурсом системи управління соціально-економічним розвитком країни. Процеси, що відбуваються внаслідок світової економічної кризи, підштовхують як економіку України в цілому, так і економіку регіонів до розвитку саме цього сегмента діяльності в рамках інноваційної регіональної системи.

Забезпечення ефективної діяльності такої управлінської моделі дасть змогу не лише краще використовувати всі здобутки наукової думки та практики, яких немало, а й підняти на якісно новий рівень розвиток країни.

Література

1. Бубенко П.Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку: монографія / П.Т. Бубенко. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 295 с.
2. Гончаров Ю.В. Промислова політика України: проблеми і перспективи / Ю.В. Гончаров. – К. : Наукова думка, 1999. – 277 с.
3. Інноваційні механізми місцевого та регіонального розвитку. За матеріалами VIII Всеукраїнських муніципальних слухань. – К. : Атіка, 2003. – 325 с.
4. Нуреев Р.М. Институционализм: прошлое, настоящее, будущее / Р.М. Нуреев // Вопросы экономики. – 1999. – № 1. – С. 125–131.
5. Статистичний щорічник: Харківська область у 2007 році. – Х. : Голов. упр. статистики у Харківській області, 2008. – 561 с.
6. Статистичний щорічник: Харківська область у 2008 році. – Х. : Голов. упр. статистики у Харківській області, 2009. – 652 с.
7. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2015 року: монографія. – Х. : ІНЖЕК, 2008. – 352 с.

УДК 351.345

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ Й ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Штанська О.В.

аспірант Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України

Annotation

The article contains analysis of interaction between state government bodies and public organizations in the sphere of youth employment and proposals on improvement of the mechanism of their interaction by means of joint efforts with the Regional Employment Center, Kharkiv Regional Youth Organization 'Union of Young Entrepreneurs' and crediting bank.

Анотація

У статті проаналізовано взаємодію органів державної влади та громадських організацій. Запропоновано шляхи вдосконалення механізму їх співпраці на прикладі Харківського обласного центру зайнятості й Харківської обласної молодіжної організації "Союз молодих підприємців".

Ключові слова

Державна влада, громадська організація, зайнятість молоді.

I. Вступ

Перспективний розвиток національного ринку праці зумовлений стратегічними напрямками взаємодії органів державної влади, підприємств, установ та громадських організацій. Останнім часом значно посилюється роль суб'єктів громадянського суспільства в означеному процесі, що характеризує, як приклад, регіональну політику у сфері зайнятості молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що тема взаємодії влади та громадських організацій у різних її аспектах

цікавить науковців, зокрема Н. Діденко, О. Крутій, Н. Нижник, В. Нікітіна, В. Якимця.

Дослідники вивчають історичні передумови молодіжного руху, його періодизацію, окремо зупиняються на проблемах розвитку молодіжного середовища на сучасному етапі, розглядають прояви активності молоді як об'єктивний та суб'єктивний фактори молодіжної політики, визначають проблеми правового забезпечення в процесі утворення та діяльності молодіжних організацій (Є. Бородін, М. Головатий, В. Головенько, О. Корнієвський, Я. Ярош). Значний інтерес викликають праці, які розглядають проблеми співпраці молодіжних громадських організацій та інститутів виконавчої влади на регіональному рівні (М. Перепелиця). На жаль, недостатньо розглянуто питання взаємодії органів державної влади та громадських організацій у сфері зайнятості молоді.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження основних принципів взаємодії органів державної влади та громадських організацій на регіональному рівні в питанні працевлаштування молоді під час подолання наслідків світової економічної кризи.

Основними завданнями дослідження є:

- виявити проблемні питання розвитку ринку зайнятості молоді;
- визначити ступінь впливу нових механізмів взаємодії органів державної влади